

Ahval, 1 Haziran 2020

İnsanların siyaset konusunda nasıl düşündüklerini anlamakta zorlanıyorum. Yurttaşların çok büyük bir oranından söz ediyorum.

Ülkenin genel çıkarını – kamu yararı da denir - düşünmedikleri açık. Çünkü vergi kaçırmaktan kaçak inşaat yapmalarına, rüşvet vermekten rüşvet almaya yapmadıkları zararlı eylem yok. Ayrıca fırsat buldukça sonsuz küçük kurnazlıklar da sıradan günlük bir pratik: sıra kapmalar, olmadık yerde park etmek, yere çöp atmalar, gürültü ile etrafı rahatsız etmek gibi. Bunlar anti-sosyal davranışlardır.

Bunları yapmadıklarında da korkudan, yapamamaktan dolayı yapmıyorlar sanki; kamu yararını gözettiklerinden veya değerleri bu yönde olduğundan değil. Malum, devlet malı, yani kamu malı deniz ... Ayrıca “önce ben” her canlının doğal bir refleksidir.

İnsanlar kendi özel çıkarlarını düşünüyorlar diyeceğim... ama o da tam değil. Özel çıkar nasıl tanımlanır? Ekonomik çıkar, yani daha çok para ve “yüksek” hayat standardı ile mi? Lüks araba, pahallı ev ve hizmetçiler mi?

Yoksa haysiyetli bir konumda yaşamak ve özgür olmak mı? Güvenli hissetmek mi? Uygar bir ortamda yaratıcı olmak mı? Çıkar ile ahlakî değerlerimiz, örneğin para ile onurumuz ilişkili mi? Özel çıkarın tanımını yapmak o denli kolay olmasa da “bencilik” diye bir tutum vardır yine de.

Ama bu alanlarda da kişilerin özel çıkarları temel değil gibi. Toplumun büyük bir kesimi o denli bencil de değil. Örneğin, pek çok kimse sevdiği kişi ve tuttuğu takım ne yapsa, çıkarına karşı da olsa desteğini esirgemiyor. Özel çıkar hesabı bir kenara itiliyor, farklı mekanizmalar çalışıyor: sadakat, aidiyet, cemaat psikolojisi, bizden olanla dayanışma. (Ama bu genel çıkar değildir!)

Üç kuşaktır ailece aynı siyasi partiye oy veriyoruz diyen insanlarımız çok, ayrıca bunu kıvançla söylüyorlar. Biz-ötekiler anlayışı bir yerleşti mi, özel çıkar ayıp, bencilik hatta ihanet sayılmaya başlanıyor. Çocuklarının değil, benimsediği liderin sağlığına daha fazla önem verdiğini söyleyeni bile var! Bunu utanmadan da söyleyebiliyorlar!

Davranışları ne genel çıkar, ne de özel çıkar belirlemiyorsa geriye ne kalıyor? Grup çıkarı. Bu grup aile, soy, mahalle veya köy, cemaat, etnik grup olabiliyor. En geniş olanı dinî kimlik, ama o da genellikle pek çok alt gruplara ayrılma eğilimleri gösteriyor. Tabii ki bu kimlikler durağan değil. Kimi zaman, şartlara göre veya tahriklere ve tehlikelere göre, biri öne çıkıyor veya önemsizleşiyor, kimi zaman da bunların bir ikisi bir araya gelebiliyor.

Kimileri bu gruplara siyasi aşiretler (Political tribes/Amy Chua) demiştir. Bütün dünyada görülen bir durumdur, yalnız her ülkede oran aynı değil. Millileşme dönemine daha erken girmiş olan ülkeler daha “genel” düşünmeye, hissetmeye ve davranmaya eğilimlidirler, geleneksel toplumlar, geçmişe bağlı kaldıkları oranda “gruplar” olarak davranıyorlar.

Türkiye’deki siyasi gerilimi, ötekileştirmeleri, kin söylemlerini ve davranışlarını, komşuyu düşman olarak görme eğilimlerini, her lafta terör görmeleri başka türlü açıklayamıyorum. Bu yaklaşımın tam karşısında “eşit vatandaş” kavramı ve anlayışı bulunur. Vatandaş eşit algılandığı

an, artık terörist, düşman, tehdit, hain, işbirlikçi vb. sayılmaz, sayılamaz. Olsa olsa hasım olur.

Ama bu gruplar ve aşiretler toplumun temel öğeleri olduğunda eşit vatandaş da olunamıyor. Mesele Anayasa'ya bir "eşitlik" maddesi eklemek gibi basit değil. Bu düşünceler geçenlerde "terör propagandası yapanları affetmeyiz" gibi bir söz edilince aklıma geldi. Toplumun çok büyük bir kesimi bu sözü anlamlı buluyor ve destekliyor. Ve terörle ilişkili algılanan yurttaşlar 100 binleri buluyor!

Millileşme olayına erken başlamış ve ileri bir noktaya vardırırmış bir toplumda "büyüklerimize" yöneltmiş herhangi bir eleştiri normal sayılır: Eşit vatandaşlar arasında bir siyasi yarıştı bu. Ama grupların birbirini düşman olarak algıladığı bir ortamda eleştiri düşmanca bir davranış sayılır. Her eleştiri o düşman algısına göre değerlendirilir.

Bütün Cumhuriyet dönemi boyunca sayısız ötekileştirmeleri düşünün: Pek çok dini ve inanç grupları, etnik gruplar, siyasi ve ideolojik gruplar, hatta farklı ekonomik programları olan gruplar bir birleriyle düşmanlık ilişkileri kurdular. Fırsatı bulan ve güçlü olan acımasızca ezdi "düşmanı."

Terör söylemi son zamanlarda çok hız aldı. "Ben teröre karşı savaşıyorum, sen bana karşısın, demek ki terörden yanasın" mantığına karşı çıkılmaz. Demagojiktir çünkü. Anlamak istemeyen gruplar için bir örnek vereyim: Ben sivrisineklere karşı ilaç kullanıyorum, sen beni başka bir konuda eleştiriyorsun, demek ki sen sivrisinekten yanasın, demek demagojidir. Kaldı ki, sivrisineklere karşı savaş da gereksiz olabilir!

Orta Çağ'da Papa Tanrı adına konuşurdu. Ona karşı çıkmak, kaçınılmaz olarak büyük günahı, suçtu. Çok mantıklı değil mi? Papa Tanrı'nın yerine konuşuyorsa çok mantıklı! İktidar her durumda ülke çıkarını temsil ediyorsa, muhalefetin terör sayılması da mantıklı olur.

En iyisi bir fıkra: Mehmet karargâhın önünde nöbette. Geçmekte olan birinden şüphelenir, yakalar ve komutanına götürür. Gerçekten de bu kişinin bir casus olduğu ortaya çıkar. Mehmet'in uyanıklığı takdir edilir, mükâfat olarak üç ay izin verilir, yaptığı da bütün orduya duyurulur. Ama ondan sonra bir sorun yaşanır. Artık nöbet tutanlar gelen geçeni yakalayıp üstlerine götürürler, bakarsın piyango bana da düşer hesabıyla. Bir süre sonra ordu yeni bir bildiri yayınlar: Bundan böyle casus yakalamak yasaktır, diye.

Korkarım, “terör propagandasını” serbest bırakmaktan başka çare kalmadı!

[Ahval](#)